

УДК 378.147

МЕЛЬНИК Ірина Володимирівна,

аспірантка кафедри педагогіки вищої школи і
освітнього менеджменту,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького
e-mail: irenamelnik@ukr.net

РОЗГЛЯД ПОНЯТТЯ КУЛЬТУРА ТА ЇЇ ПОХІДНИХ: ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА, КОМУНІКАТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ТА ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ

У статті розкрито зміст понять «культура» та її похідних: «професійна етика», «комунікативна взаємодія» та «професійне спілкування»; уточнено сутність поняття «культура професійного спілкування фахівців пожежної безпеки». Також визначено сутність професійної діяльності фахівців пожежної безпеки й акцентована увага на особистісних ціннісних орієнтаціях фахівців пожежної безпеки, як підґрунті для процесу формування професійної взаємодії в колективі на засадах етичних норм.

Ключові слова: професійна діяльність; комунікативна взаємодія; фахівці пожежної безпеки; професійна етика; культура професійного спілкування, комунікативна компетентність.

Актуальність теми та постановка проблеми. Специфічною особливістю професійної діяльності майбутніх фахівців пожежної безпеки є її нерозривний зв'язок зі спілкуванням, зокрема, розвиток комунікативної сфери життєдіяльності майбутніх фахівців цієї галузі діяльності. Сьогодні висуває до сучасних фахівців пожежної безпеки такі умови, що вони мають бути не лише кваліфікованими фахівцями з відповідною компетенцією та професійними якостями, а й особистостями з відповідними культурологічними знаннями. Саме тому, здобуваючи вищу освіту у навчальних закладах системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України), молодь орієнтована на всебічний культурний розвиток задля формування їх професійної компетентності в майбутньому, розвитку особистої діловитості, мобілізації інтелекту й умілого оперування засобами інтелектуальних основ особистості.

Однак, для визначення змісту терміна «культура професійного спілкування майбутніх фахівців пожежної безпеки», яке є об'єктом дослідження, спершу необхідно проаналізувати сутність таких понять, як «культура», «професійна етика», «комунікативна взаємодія» та «професійне спілкування», оскільки вони є близькими за значенням до досліджуваного терміна й є актуальними для нашої роботи.

Аналіз досліджень. Формулювання «культура», «професійна етика», «комунікативна взаємодія» та «професійне спілкування» знаходять численні тлумачення у довідкових й енциклопедичних виданнях, наукових працях, проте однозначного трактування жодне із вищезазначених понять не має.

В. М. Зотов, А. В. Клімчова та В. О. Таран виокремлюють термін «культура», як спосіб буття особистостей [1]. Смісловий горизонт поняття «культура» окреслений В. Шинкаруком [2]. Т. Д. Чубіна [3] трактує культуру, виходячи з її латинських коренів. К. В. Заблоцька [4] окреслює культуру, акцентуючи більшу увагу на сутність соціального призначення останньої.

Термін «професійне спілкування» тлумачиться у працях Л. В. Барановської [13], В. А. Кан-Каліка [6], О. В. Урсол [5], І. П. Радомського [12], С. М. Оганесяна [8], С. В. Капітанець [9], М. С. Ковалю [10], І. В. Ромашенко [11] тощо. На необхідності формування високого рівня комунікативної компетентності військових фахівців, як пріоритетного завдання сучасної військової освіти, наголошує Н. П. Шалигіна [7].

Орієнтуючись на проблематику моралі, О. С. Анисимов [16], виділяє три основні трактування поняття «професійна етика». Аналіз моральної поведінки й особистісних цінностей суб'єктів при здійсненні професійної діяльності проведений науковцями В. І. Бакштановским [17] та А. А. Гусейновим [18]. Дж. Калтген [19] розглядає моральні

чинники, які впливають на професійну сферу діяльності, поза межами «професійної етики», тобто в загальнотеоретичному контексті.

Мета статті – на онові опрацювання наукових джерел здійснити системний аналіз базових понять з теми дослідження та узагальнити сутність терміну «культура професійного спілкування фахівців пожежної безпеки».

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи дефініції терміна «культура», спробуємо систематизувати й узагальнити значну кількість його інтерпретацій у різноманітних галузях науки. Наприклад, «культура» визначається, як спосіб людського буття, сукупність умов й обставин, за допомогою яких людина виявляє себе у всій повноті своїх здібностей і які визначають увесь спектр практичної та духовної діяльності людей, їх ставлення до навколишнього світу й до самих себе [1, с. 146].

Смисловий горизонт поняття «культура», окреслений В. Шинкаруком у «Філософському енциклопедичному словнику», відкриває парадигму цього соціального феномену у такому консенсусі: 1. Історично вихідне значення – обробіток і догляд за землею. 2. Догляд, поліпшення, ушляхетнювання тілесно-душевно-духовних сил, схильностей і здібностей людини, а отже – і ступінь їх розвитку. 3. Сукупність способів і прийомів організації, реалізації та поступу людської життєдіяльності, способів людського буття. 4. Матеріальні та духовні надбання на певному історичному рівні розвитку суспільства й людини, які втілені в результатах продуктивної діяльності. 5. Локалізоване у просторі й часі соціально-історичне утворення, що специфікується або за історичними типами, або за етнічними, континентальними чи регіональними характеристиками суспільства [2, с. 313]. Іншими словами, філософський контекст розкриває це поняття в можливості суб'єкта змінювати під час процесу поліпшення свого культурного надбання як самого себе, так і все, що його оточує.

Взагалі, походження терміну «культура» пов'язують з латинським словом *colere* – щось вирощувати, обробляти землю, доглядати, а вже звідси *culturare* – вирощений, оброблений людською працею, доведений до досконалості. [3, с. 268–269].

Для нас інтерес становить саме інтерпретація терміна «культура» в синтезі з важливою атрибутивною ознакою людини – практичною діяльністю. Оскільки ми вважаємо, що саме професія сприятиме розвитку комунікативних навичок особистості, її мовленнєвої культури, толерантності й досконалості будь-якого індивіда взагалі й майбутніх фахівців пожежної безпеки зокрема.

Тут слід погодитися із сутністю соціального призначення культури, яке визначає К. Заблоцька. Поняття «культура», за дослідницею, окреслюється, як певний розвитковий рівень суспільної групи, який проявляється не лише в організації буття суспільства взагалі, а й у процесі удосконалення особистості у духовній, комунікативній та ціннісній сферах організації населення, який визначатиме підвищення творчих здібностей індивідів, які розвиватимуться під час соціалізації [4].

Зазначимо, що, незважаючи на розмаїття й неоднозначність у тлумаченні терміна «культура», ця розбіжність, певно, стосується більше смислових меж цього поняття, ніж його сутності загалом, адже в кінцевому підсумку культура постає, як усталена форма діяльності суб'єктів із продуктами її наслідків. Саме це й є життєвою цінністю культури, яка проявляється в регулюванні прямого й непрямого спілкування в людських осередках взаємодії та у збагачуванні самого спілкування, яке можна розглядати взагалі, як явище без якого існування самої культури унеможлиблюється. Лише спілкування сприяє активному розвитку людей як індивідів, допомагає їх професійному становленню як особистостей, примножує духовне багатство й виступає одним з основних критеріїв якісної побудови професійних стосунків у колективі.

Поняття «професійне спілкування», як і «культура», трактується науковцями в численних дослідженнях. Воно є складником загальної культури спілкування, а також професійної діяльності фахівців пожежної безпеки.

Так, О. В. Урсол термін «професійне спілкування» розглядає, як процес взаємодії індивідів, об'єднаних спільними професійними інтересами, професійною діяльністю, в ході якої відбувається обмін професійно важливою інформацією, досвідом, ідеями й реалізується поставлена професійна мета [5]. Ми погоджуємося з дослідницею, яка стверджує, що спілкування під час діяльності спонукає особистість до розвитку й приводить до подальшого вдосконалення й саморозвитку індивіда.

Досліджуючи особливості поняття «професійне спілкування педагогів», В. А. Кан-Калик найбільшу увагу звертає на домінування ролі комунікативних здібностей під час процесу реформації комунікативної компетентності. Науковець наголошує на тому, що потрібно [6]: а) швидко та правильно орієнтуватися у змінних умовах спілкування; б) правильно планувати та здійснювати саму систему комунікації; в) швидко й точно знаходити комунікативні засоби, що одночасно відповідають індивідуальним особливостям як суб'єкта, так і об'єкта спілкування; г) постійно відчувати й підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні.

Н. П. Шалигіна, розглядаючи комунікативну компетентність військових фахівців, у контексті психолого-педагогічної проблематики серед пріоритетних завдань сучасної військової освіти визначає не лише забезпечення якісної фахової підготовки, а й необхідність формування високого рівня комунікативної компетентності військових фахівців [7]. Використання такої моделі при підготовці майбутніх фахівців пожежної безпеки, на наш погляд, надасть змогу майбутнім фахівцям цієї галузі обирати з розмаїття доступних для широкого загалу сукупностей граматично правильних висловлювань ті, які необхідним чином відображають саме культурні норми поведінки, навіть, якщо конкретні акти мовленнєвої взаємодії між учасниками відбуваються під час екстремальних або ж надзвичайних ситуацій.

На думку С. М. Оганесяна, розроблення та впровадження науковцями тренінгових програм із формування індивідуальних стилів професійного спілкування є надзвичайно дієвим способом успішного включення майбутніх фахівців різноманітних спеціальностей як при залученні їх до трудової діяльності взагалі, так і при соціальних стосунках зокрема [8]. У цьому контексті дисертації С. В. Капітанець [9] та М. С. Ковалю [10], присвячені формуванню індивідуального стилю професійного спілкування у майбутніх фахівців військової направленості, цікаві з методологічної точки зору.

Наприклад, комплекс підготовки до професійного спілкування, який був розроблений М. С. Ковалем, спрямований на формування й корекцію когнітивного аспекту індивідуального стилю спілкування майбутніх фахівців у галузі «Пожежна безпека». Основним засобом навчання, для реалізації вищезазначеної мети, науковець визначає розроблений ним педагогічний тренінг, який ґрунтується на принципах активного навчального процесу [10, с. 117-118].

Мета системи навчання, яку запропонувала С. В. Капітанець, полягала у формуванні системно-цілісного стилю професійного спілкування [9, с. 140]. Засобом формування досліджуваного стилю професійного спілкування С. В. Капітанець також визначає спеціально розроблений тренінг, який дозволяє навчити курсантів методам аналізу різних професійних ситуацій, взаємодії з іншими учасниками дискусії, володінню вербальними й невербальними вміннями, варіативності розв'язання тих чи тих ситуацій [9, с. 155].

Учені І. В. Ромащенко, І. П. Радомський та Л. В. Барановська термін «професійне спілкування» трактують, виходячи із позиції мовленнєвих норм, адже мова як елемент культури має особливе значення в системі спілкування і процес людської соціалізації унеможливується без неї.

І. В. Ромащенко поняття «професійне спілкування» визначає, як вміння стилістично вибудовувати тексти, уникаючи типових штамтів, досконале використання спілкувального етикету, раціональне вживання у тих чи тих ситуаціях професійної лексики, можливість постійно аналізувати ефективності професійної комунікації. На думку вченої, саме засоби

живого слова є переконливіші та сприяють у реалізації формування всебічно розвинутої особистості в майбутньому [11].

Аналізуючи аспекти, викладені І. П. Радомським [12], виокремимо специфічні характеристики, які науковець наводить під час визначення терміна «професійне спілкування» в юриспруденції. Зазначимо, що юридична діяльність, аналогічно до підготовки фахівців пожежної безпеки, належить до професії типу «людина-людина». Для людей такої специфіки праці унеобхіднюється певний стиль спілкування, що допоможе їм на відповідному рівні будувати професійні стосунки, якісно виконувати функціональні обов'язки, оскільки професіоналізм і ставлення до професійної діяльності мають важливе значення в особистісній характеристиці будь-якої особистості взагалі й майбутніх фахівців суб'єкт-суб'єктної взаємодії зокрема.

Тобто за І. П. Радомським, поняття «професійне спілкування» – це важливий засіб і умова розв'язання завдань певної професійної діяльності. Якщо за межами людської діяльності суб'єкти керуються лише особистими мотивами, то під час спілкування у професійній сфері мета визначається специфікою і потребами професійної діяльності [12].

У свою чергу, Л. В. Барановська акцентує на тому, що головна увага в процесі навчання має зосереджуватись на цілеспрямованій роботі з оволодіння студентами навичками мовлення й мовленнєвої діяльності, оскільки мовлення є конденсатом, який засвідчує як рівень загальнокультурного, так і професійного розвитку особистості й є показником її соціального статусу [13]. Ми погоджуємося з вищевикладеним, адже удосконалення мовленнєвої діяльності при підготовці майбутніх фахівців будь-якої галузі знань взагалі, і фахівців пожежної безпеки зокрема, є досить актуальною проблематикою сьогодення. Ніхто не зможе заперечити той факт, що без мови як професійне спілкування, так і спілкування людей взагалі здійснювалося б значно примітивніше.

Ще одним чинником, який реалізується за допомогою професійного спілкування є комунікативна взаємодія. Під терміном «комунікативна взаємодія» розуміється побудова своєрідної системи комунікативних зв'язків під час навчання у вищому навчальному закладі (ВНЗ) або ж встановлення сприятливого мікроклімату між колегами під час виконання завдань, який—спрямовано на налагодження сприятливих, доброзичливих стосунків за допомогою професійного спілкування [14, с. 113]. Слід звернути увагу, що недостатня увага до формування техніки професійного спілкування під час навчання молоді у ВНЗ тягне за собою низку проблем, які виникають у взаємостосунках із суб'єктами взаємодії, тобто між ними порушується комунікативний зв'язок.

Взагалі ж комунікативна взаємодія може здійснюватися на засадах співробітництва або суперництва. Співробітництво, або кооперація, передбачає досягнення мети одним із суб'єктів, який сприяє або не заважає реалізації цілей решті суб'єктів. Натомість суперництво, або конкуренція, спрямоване на досягнення мети одним із суб'єктів, який ускладнює або взагалі виключає досягнення цілей іншими суб'єктами [15].

Підкреслимо, що кожен із проаналізованих термінів так чи так пов'язаний із культурою. Якщо окреслити термінологію культури спілкування, то вона є поняттям філософії культури й етики, що окреслює норми та принципи продуктивного спілкування та їх реалізацію у бутті особистості чи суспільства. Зовнішнім виявом культури спілкування є етикет, що є сукупністю правил взаємин між людьми в стандартних, буденних і святкових ситуаціях, які вможливають комфортне спілкування, організують та спрощують стосунки між людьми [2, с. 315].

Виокремимо три основні трактування поняття «професійна етика». О. С. Анисимов, праця якого орієнтована на проблематику моралі, визначає етику, як [16]: а) систему спеціальних знань про мораль; б) ставлення до індивідуальних поведінкових або розумових стереотипів, з метою доведення чи спростування приналежності до стандартів високої моралі; в) позначення раціоналізованого аспекту самої моралі – упорядкування моральних норм, які існують усередині самої моралі, обґрунтувань норм, обмежень, рішень, оцінок,

мотивів, а також обґрунтувань уявлень, адаптованих до моралі, але референтних ширшому культурному змісту.

Принагідно зазначимо, що вживання поняття «професійна етика» є виправданим, оскільки воно підкреслює важливість особливо ретельно продуманого розроблення цінностей і норм професії [17].

Дослідник А. А. Гусейнов, говорячи про специфіку професійної етики, вказує на те, що вона «конкретизує загальні моральні вимоги стосовно свосерідності відповідної професії, і займається, в основному, нормами та правилами поведінки» [18, с. 389].

Разом із тим, моральні чинники, які впливають на професійну сферу діяльності, можна дослідити й поза межами «професійної етики», тобто в загальнотеоретичному контексті. Дж. Калтген, у вступі до книги «Етика та професіоналізм», розглядає, що таке професіоналізм узагалі, яку роль він відіграє у життєдіяльності суспільства й якими саме нормами поведінки й навичками керуються професіонали. Автор видання пише: «В мене не має на меті зробити деталізований аналіз власне кодексу професійної етики, але я хочу прояснити ідеологічний контекст тих практик і перешкод, якими зумовлена моральна поведінка самої професії» [19, с. xi].

Проведений аналіз наукових джерел, дає нам можливість припустити, що «професійна етика» є системою ціннісних орієнтацій, моральних норм і правил професійної діяльності, тобто принципових підвалин нормативної практики моральності у професіях.

Таким чином, на основі проаналізованого змісту понять «культура» та її похідних: «професійна етика», «комунікативна взаємодія» та «професійне спілкування» нами уточнено сутність поняття «культура професійного спілкування фахівців пожежної безпеки». Її визначаємо, як відносно стійку модель комунікативної поведінки викладачів-педагогів, яка успішно впливатиме на майбутніх фахівців пожежної безпеки, дозволить найефективніше організувати процес їх навчання й виховання, регулювати мовленнєву діяльність у процесі як вивчення гуманітарних дисциплін, так і розв'язання інших педагогічних завдань.

Висновки. Для забезпечення успішної діяльності фахівець пожежної безпеки має точно, логічно та змістовно висловлюватися, вміти створювати сприятливу професійну атмосферу, налагоджувати комунікативні зв'язки з потерпілими, колегами, представниками інших підрозділів, бути комунікабельним, толерантним, вміти конструктивно спілкуватись і розв'язувати конфлікти, а також дотримуватися правил поведінки й норм етикету.

Загалом, професійну діяльність фахівців пожежної безпеки можемо визначити, як активний вид праці людей, які володіють суттєвими знаннями, достатнім рівнем відпрацьованих, під час практичних навчань та стажувань, навичок та відповідними професійно значущими якостями, що орієнтують поведінку у суб'єктів цієї фахової галузі. Особисті ціннісні орієнтації фахівців пожежної безпеки є підґрунтям для процесу формування професійної взаємодії, як у колективах праці, так і при виконанні дій за призначенням. Тобто, правила професійної етики можемо вважати неписаними законами, які так чи так закріпилися у професійних спільнотах, галузь діяння яких пов'язана зі впливом на інших людей, і в системі ДСНС України зокрема.

Список використаної літератури

1. Зотов В. М. Українська та зарубіжна культура. Словник культурологічних термінів / В. М. Зотов, А. В. Клімачова, В. О. Таран. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 264 с.
2. Шинкарук В. І. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук. – К.: Абрис, 2002. – 751 с.
3. Чубіна Т. Д. Соціологія: курс лекцій / Т. Д. Чубіна. – Черкаси: АПБ, 2012. – 324 с.
4. Українська і зарубіжна культура: навчальний посібник / за ред. К. В. Заблоцької. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2001. – 372 с.
5. Урсол О. В. Формування культури професійного спілкування у майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних методів навчання: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 / О. В. Урсол; Нац. Авіаційний ун-т. – К., 2012. – 261 с.
6. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении: книга для учителя / В. А. Кан-Калик. – М.: Просвещение, 1987. – 190 с.

7. Шалигіна Н. П. Комунікативна компетентність військових фахівців як психолого-педагогічна проблема [Електронний ресурс] / Н. П. Шалигіна // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – Вип. 5. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_5_31.
8. Оганесян С. М. Шляхи формування продуктивного індивідуального стилю професійного спілкування у майбутніх викладачів [Електронний ресурс] / С. М. Оганесян // Проблеми безперервної освіти в сучасних умовах соціально-економічного розвитку України : зб. наук. пр. – 2002. – Частина II. – Режим доступу : http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/17530/1/Dubovik_70-75.pdf
9. Капітанець С. В. Педагогічні умови формування стилю професійного спілкування у майбутніх офіцерів-прикордонників: дис. ... канд. пед. наук: 20.02.02 / С. В. Капітанець; Національна академія Прикордонних військ України ім. Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2001. – 222 с.
10. Коваль М. С. Формування індивідуального стилю професійного спілкування у майбутніх офіцерів пожежної охорони: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / М. С. Коваль; Вінницький держ. педагогічний ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 1998. – 176 с.
11. Ромашенко І. В. Професійне спілкування як стратегічний напрям реформування освіти в Україні [Електронний ресурс] / І. В. Ромашенко // Соціум. Наука. Культура: Міжнар. наукова інтернет-конф. – Режим доступу : <http://intkonf.org/kandpednauk-romaschenko-iv-profesiyne-spilkuvannya-yak-strategichniy-napryam-reformuvannya-osviti-v-ukrayini/>
12. Радомський І. П. Професійне спілкування в юридичній діяльності [Електронний ресурс] / І. П. Радомський // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук. пр. – Київ, 2006. – № 2(17). – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/VKPI_fpp/2006-2/07_Radonskii.pdf
13. Барановська Л. В. Теоретико-методичні основи навчання професійного спілкування студентів вищого аграрного навчального закладу: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Л. В. Барановська; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – Київ, 2005. – 43 с.
14. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів/ за ред. І. А. Зязюна. – Вид. 2-ге. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.
15. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування: навч. посібник / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. – Вид. 3-тє. – К.: Вікар, 2003. – 223 с.
16. Анисимов О. С. Акмеологические основы рефлексивной самоорганизации педагога: творчество и культура мышления: автореф. дисс. ... д-ра психол. наук / О. С. Анисимов. – М., 1994. – 86 с.
17. Бакштановский В. И. Профессиональная этика инженера / под ред. В. И. Бакштановского, Н. Н. Карнаухова // Ведомости. – Тюмень : НИИПЭ, 1999. – Вып. 14: Этнос среднего класса. – С. 154.
18. Гусейнов А. А. Этика. Энциклопедический словарь / под ред. Р. Г. Апресяна, А. А. Гусейнова. – М.: Гардарики, 2001. – 671 с.
19. Kultgen J. Ethics and Professionalism [Електронний ресурс] / J. Kultgen. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1988. – P. ix–3. – Режим доступу : <https://www.questia.com/read/11100950/ethics-and-professionalism>

References

1. Zotov, V. M., Klimachova, A. V., Taran, V. O. (2009). *Ukrainian and foreign culture. Cultural Dictionary of Terms*. Kyiv: Center of educational literature (in Ukr.).
2. Shynkaruk V. I. (2002). *Encyclopedic Dictionary of Philosophy*. Kyiv: Abrys (in Ukr.).
3. Chubina T. D. (2012). *Sociology: course lectures*. Cherkasy: APB (in Ukr.).
4. Zablotska, K. V. (Ed.) (2001). *Ukrainian and foreign culture: tutorial*. Donetsk: Eastern Publishing House (in Ukr.).
5. Ursol, O. V. (2012). *Building a culture of professional communication of future social workers by means of interactive teaching methods*. (PhD dissertation). Kyiv (in Ukr.).
6. Kan-Kalyk, V. A. (1987). *Teacher of pedagogical communication: book for the teacher*. Moscow: Prosveshhenie (in Russ.).
7. Shalyhina, N. P. (2013). Communicative competence of military experts as a psychological and pedagogical problem. *Bulletin of the National Academy of State Border Service of Ukraine*, 5. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_5_31. (in Ukr.).
8. Ohanesian, S. M. (2002). Ways of formation productive individual style of professional communication of future teachers. *Collection of scientific papers Problems of continuing education in modern conditions of social and economic development of Ukraine, Part II*. Retrieved from: http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/17530/1/Dubovik_70-75.pdf (in Ukr.).
9. Kapitanets, S. V. (2001). *Pedagogical conditions of formation of professional communication style of the future officers of border guards*. (PhD dissertation). Khmelnytskyi (in Ukr.).
10. Koval, M. S. (1998). *Formation of individual style of professional communication of future officers fire service*. (PhD dissertation). Vinnytsia (in Ukr.).
11. Romashchenko, I. V. (2016). Professional communication as strategic direction of educational reform in Ukraine. *Society. Science. Culture: International Scientific Internet Conference*. Retrieved from: <http://intkonf.org/kandpednauk-romaschenko-iv-profesiyne-spilkuvannya-yak-strategichniy-napryam-reformuvannya-osviti-v-ukrayini/> (in Ukr.).

12. Radomskiy, I. P. (2006). Professional communication in the legal activities. *Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". Philosophy. Psychology. Pedagogy: scientific research journal*, 2(17). Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/VKPI_fpp/2006-2/07_Radonskii.pdf (in Ukr.).
13. Baranovska, L. V. (2005). Theoretical and methodological grounds of professional communication students of higher agricultural education institution. *Abstract of doctoral dissertation*. Kyiv (in Ukr.).
14. Ziaziun, I. A. (2004). *Pedagogical skill*. The textbook for students of higher educational institutions (second edition). Kyiv: High school (in Ukr.).
15. Chmut, T. K., Chaika, H. L. (2003). *Ethics of business communication: tutorial* (third edition). Kyiv: Vikar (in Ukr.).
16. Anisimov, O. S. (1994). Akmeologichesky foundations self-reflexive teacher: creativity and culture of thinking. *Abstract of doctoral dissertation*. Moscow (in Russ.).
17. Bakshatanovskiy, V. Y. (1999). Professional ethics engineer. *Vedomosti, 14: the ethos of the middle class, 154*. Tiumen: NIPE (in Russ.).
18. Huseinov, A. A. (2001). *Ethics. Encyclopedic dictionary*. Moscow: Hardaryky (in Russ.).
19. Kultgen, J. (1988). *Ethics and Professionalism*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, ix-3 Retrieved from: <https://www.questia.com/read/11100950/ethics-and-professionalism> (in USA).

MELNYK Iryna,

Postgraduate student of the Department of High School Pedagogy and Educational Management,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: irenamelnik@ukr.net

THE REVIEW OF THE CONCEPT OF CULTURE AND ITS DERIVATIVES: PROFESSIONAL ETHICS, COMMUNICATIVE INTERACTION AND PROFESSIONAL COMMUNICATION

Abstract. *The article deals with content of the concepts "culture" and its derivatives: "professional ethics", "communicative interaction" and "professional communication"; the essence of the concept of "the culture of professional communication of specialists of fire safety" is specified. Also the essence of professional activity of fire safety specialists is defined and the emphasis is given to personal value orientations of fire safety experts as the basis for the process of forming ethical aspects when establishing professional interaction in the team.*

The aim of the article – to carry out a systematic analysis of the basic concepts of the research topic and to summarize the essence of the term "the culture of professional communication of specialists of fire safety" on the basis of studying scientific sources.

On the basis of the analyzed content of the concepts of "culture" and its derivatives "professional ethics", "communicative interaction" and "professional communication" we specify the essence of the concept of "the culture of professional communication of specialists of fire safety." It is determined as a relatively stable pattern of communicative behavior of teachers that successfully influences future specialists of fire safety, allows to organize effectively the process of training and education, to regulate speech activity in the course of study of the humanities as well as solving other educational tasks.

Conclusions. Thus, to ensure the successful activities a specialist of fire safety must speak accurately, logically and meaningfully, be able to create a favorable professional atmosphere, to establish communicational links with victims, colleagues, members of other units, be sociable, tolerant and be able to communicate constructively, solve conflicts, and follow the rules of conduct and etiquette.

In general, professional activities of fire safety specialists can be determined as an active type of work of people who have substantial knowledge, a sufficient level of worked during practical training and internships skills and appropriate professionally important qualities that guide the behavior of the subjects of this professional area. Personal value orientation of fire safety specialists is the basis of process of formation of ethical aspects in establishing professional collaboration, both in work teams and during the performance of actions for the purpose. This means that the rules of professional ethics can be considered unwritten laws that are in some way entrenched in professional communities, which area of actions is related to the impact on others, in the system of SES of Ukraine in particular.

Keywords: *professional activity, communicative interaction, culture of professional communication of specialists of fire safety, professional ethics, culture, professional communication, communicative competence.*

*Одержано редакцією 15.01.2017
Прийнято до публікації 17.01.2017*